

ПРАВОВІ АСПЕКТИ НАДАННЯ ПОЛІЦІЄЮ АДМІНІСТРАТИВНИХ ТА ІНШИХ ПОСЛУГ ФІЗИЧНИМ І ЮРИДИЧНИМ ОСОБАМ

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2024-1-9-14>

Шопіна Ірина Миколаївна,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри адміністративно-правових дисциплін

Інституту права

(Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3334-7548>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО СОЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ БЛАГОДІЙНОЇ ТА ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано концептуальні підходи до соціального призначення благодійних та волонтерських організацій і визначено, що вони значною мірою відображають особливості наукового світогляду дослідників, а також відношення до клерикальних або ліберальних цінностей. Узагальнення поглядів вчених на соціальне призначення благодійних та волонтерських організацій дає змогу виокремити наступні концептуальні підходи: 1) кратологічний (від давньогрецького Κράτος: влада, панування, могутність), представники якого вважають благодійну діяльність одним із способів політичних та економічних еліт зміцнити свою владу та/або прибутки, змінюючи суспільні відносини, загальносоціальні, електоральні та споживацькі настрої шляхом надання певних благ визначеній категорії осіб; 2) ідеалістичний, у межах якого особи, які здійснюють благодійну та волонтерську діяльність, розглядаються, без врахування їх індивідуальних особливостей та мотивацій, як альтруїстичні, гуманістичні та самовіддані особистості, сенс життя яких полягає у безкорисливому служінні нужденним; 3) технологічний, прихильники якого вважають, що вимірювання соціальної корисності науковими методами у даний час неможливо, однак достовірне уявлення про спрямованість діяльності благодійних організацій можна скласти на підставі аналізу фінансових та організаційних показників їх роботи; 4) врівноважуючий, у межах якого особистість досягає позитивного емоційного стану шляхом реалізації своєї благодійної активності. З'ясовано, що найбільш перспективним для достовірного оцінювання соціальної ролі благодійних організацій є технологічний підхід, позбавлений необхідності оперувати невимірними категоріями на кшталт «загальне благо», «щастя», «загальнолюдські цінності» тощо, що можуть мати діаметрально протилежне розуміння в різних соціальних групах. Визначення місця та ролі благодійних та волонтерських організацій у вирішенні тих складних завдань, що постали нині перед українською державою та суспільством, має, на наш погляд, з'ясуватися на підставі аналізу структурованої інформації фінансового, організаційного та правового характеру, що надасть висновкам таких досліджень обґрунтованості та надійності.

Ключові слова: благодійна діяльність, волонтерська діяльність, благодійні організації, волонтерські організації, благодійні пожертви, соціальне забезпечення.

Постановка проблеми. Можливість України забезпечити ефективну відсіч російській збройній агресії залежить від консолідації ресурсів як української держави та громадянського суспільства, так і прогресивної світової спільноти. Важливе місце у системі забезпечення та підтримки Сил оборони та цивільних громадян під час воєнного стану належить благодійним та волонтерським організаціям. Разом з тим в їх діяльності

існує велика кількість проблем правового, економічного та методологічного характеру, викликаних широким колом об'єктивних та суб'єктивних факторів. У поєднанні з недостатнім висвітленням проблематики функціонування благодійних і волонтерських організацій у теоретичних джерелах та недоліками законодавства, яке регулює їх діяльність, вказане обумовлює актуальність цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з соціальним призначенням благодійних та волонтерських організацій, розглядали у своїх роботах такі науковці, як С. Гладченко, яка досліджувала ці проблеми в контексті активізації процесів розшарування суспільства та виявлення окремих груп населення, які потребують допомоги та захисту. Держава, яка в останній час намагалася вирішувати проблеми соціального захисту населення, на думку науковиці, постала перед необхідністю залучення до рішення цих проблем недержавних утворень, у тому числі тих, які здійснюють благодійну діяльність [1, с. 52]. С. Чолій, здійснивши аналіз волонтерства та благодійності як видів просоціальної економічної активності, виявила низку спільних і відмінних ознак цих двох явищ. Обидва види активності, на думку авторки, особа здійснює не лише у просторі соціальної взаємодії з іншими людьми, які зазвичай потребують допомоги, чи організаціями, а й в економічному просторі функціонування суспільства, оскільки прямо (як у разі благодійництва) або опосередковано (як у разі волонтерства) пов'язані з грошима чи виконанням певної роботи безоплатно. Просоціальна орієнтація обох видів активності, як вважає дослідниця, поставила питання про те, наскільки альтруїстичними є ті особи, які їх практикують. Стосовно обох видів активності «чистий» альтруїзм часто ставився під сумнів, оскільки в кожному з видів активності особа може мати позитивні ефекти для своєї особистості (наприклад, покращення позитивного самоствалення, підвищення задоволеності собою, почуття щастя) або для власного розвитку (зокрема, отримання нових знань, досвіду роботи, можливості кар'єрного зростання) [2, с. 289]. С. Попова та Я. Павліченко розглянули правове регулювання діяльності благодійних організацій в Україні в контексті розвитку відносин у суспільстві, спрямованих на утвердження гуманізму і милосердя [3, с. 71]. Разом з тим можна констатувати, що у теоретичних джерелах нині відсутня усталеність позицій щодо соціального призначення благодійних та волонтерських організацій, що обумовлює спрямованість наукового пошуку.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення сутності концептуальних підходів до соціального призначення благодійної та волонтерської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Розвиток благодійної та волонтерської діяльності в Україні розпочався ще у 90-ті роки минулого століття, разом з тим його активізація була пов'язана із початком у 2014 році російської збройної агресії, коли виникла нагальна потреба забезпечити ефективне функціонування Збройних Сил України та інших складових Сил оборони, а також задоволення базових потреб цивільних громадян, яким було спричинено фізичну, економічну та психологічну шкоду внаслідок бойових дій та терористичних атак противника. Нагальність вказаних потреб сприяла активізації діяльності благодійних організацій. Якщо у 2008 році в Україні було зареєстровано 11660 благодійних організацій [4], то на 1 січня 2015 року кількість благодійних організацій сягала 15934 [5]. З початком широкомасштабної російської агресії кількість благодійних організацій стрімко зросла, і станом на 1 січня 2023 року складала 26846 організацій [6]. Втім, лише за кількістю таких організацій судити про активізацію їх діяльності було б некоректно, оскільки, за даними дослідників, «більшість БО існують лише «на папері» [5]. Однак існують й інші чинники, аналіз яких дає змогу

зробити висновок про збільшення впливу благодійних організацій в українському суспільстві. Так, за результатами соціологічного дослідження, проведеного Українським центром економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова у січні 2024 року, повністю довіряють волонтерським організаціям 29,7% громадян, скоріше довіряють 48,1% (для порівняння: державному апарату (чиновникам), представники якого, власне, і мають забезпечувати нагальні потреби Сил оборони та незахищених верств населення, повністю довіряє в десять разів менше громадян (лише 2,4% опитаних), скоріше довіряють 13,6%) [7]. За даними Forbes, за дев'ять місяців 2023 року три найбільших фонди України зібрали 12,5 млрд грн. [8]. У світовому рейтингу благодійності Україна у 2023 році Україною зайняла 2 місце [9], тоді як ще у 2019 році знаходилася в цьому рейтингу на 101 місці [10]. Викликає інтерес, що перше та третє місця у вказаному рейтингу належать Індонезії та Кенії – державам, які займають відповідно 107 та 143 місце зі 156 за міжнародним індексом людського потенціалу [11], тобто високі показники у рейтингу благодійності не означають автоматично вирішення нагальних соціальних проблем у суспільстві.

Деякі сльві хотілося б сказати про співвідношення термінів «благодійна діяльність» і «волонтерська діяльність». Відповідно до абзацу третього частини першої статті 1 Закону України «Про волонтерську діяльність», волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності [12], тобто ці поняття співвідносяться як частина і ціле. Разом з тим, у мас-медіа України та в суспільній свідомості вказане співвідношення розуміється з точністю до навпаки: волонтерська діяльність розуміється значно ширше, охоплюючи, крім робіт та послуг, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами (як це має бути відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність»), ще й благодійну допомогу в цілому, у тому числі в грошовій формі. Не додають визначеності в цьому сенсі положення п. 165.1.54 ст. 165 Податкового кодексу України, в якому передбачено, що до загального місячного (річного) оподаткованого доходу платника податку не включається сума (вартість) благодійної допомоги, виплаченої (наданої) благодійниками – фізичними особами, які внесені до Реєстру волонтерів [13], у той час як легальне визначення волонтерської допомоги не передбачає її надання у грошовій формі. Тому у назві цієї статті слова «благодійна діяльність» і «волонтерська діяльність» вжито як окремі категорії.

Виникнення благодійної діяльності сягає своїм корінням в історію Стародавнього Світу. Разом з тим не можна однозначно стверджувати, що сучасні та давні форми надання допомоги тим, хто її потребував, були ідентичними. Так, довірена особа імператора Августа Гай Цільний Меценат, чие ім'я згодом стало прозвисьом, надавав допомогу діячам мистецтва і науки, використовуючи як матеріальні та правові можливості Римської імперії, так і власні спроможності [14, с. 45]. Тобто, сучасною термінологією, з метою підвищення довіри до імператора Августа у суспільстві, Гай Меценат адміністрував надання державної підтримки діячам науки та мистецтва, створював можливості для особистого прийому митців та науковців імператором, до якого вони могли звернутися з проханням про надання їм маєтків та державних виплат, а також надавав власну благодійну допомогу. Тобто, самий відомий у світовому масштабі історичний приклад благодійної діяльності мав достатньо прагматичну мотивацію, і тут слід погодитися

з О. Жмаєм, на думку якого благодійність завжди здійснюється виходячи з особистих інтересів і для досягнення особистих цілей [14, с. 45].

У наукових джерелах, які досліджують проблеми благодійної діяльності, сформувався декілька підходів, відповідно до першого з яких благодійництво (філантропія) є глибоко недемократичним інститутом, який надає ще більше влади в руки еліти, передаючи їй контроль над культурними, соціальними та політичними пріоритетами [15; 16], «обіцяє порятунком, водночас легітимізуючи тривале існування крайньої нерівності, що потенційно сприяє посиленню залежності» [17, с. 345].

У межах другого підходу благодійність розуміється як добровільне, несистемне, безкорисливе сприяння, спрямоване на поліпшення соціального стану осіб, які потребують цього, та розв'язання проблем соціально-культурної сфери суспільства загалом. Філантропію як форму благодійної діяльності трактують як цілеспрямовану, мотивовану допомогу, яка ґрунтується на підтриманні загальнолюдських цінностей та людинолюбстві, що надається безкорисливо, у формі безособової допомоги, шляхом підтримання духовного та культурного життя суспільства й заступництва за незможних і нужденних [18, с. 13]. Волонтерство у межах вказаного підходу є добровільною формою соціальної активності, спрямованою на суспільно корисні справи. Це спосіб колективної взаємодії й ефективний механізм вирішення актуальних соціальних проблем, що ґрунтується на прагненні допомогти [19, с. 109].

Третій підхід базований на рейтингу, у якому благодійні організації були ранжовані за критеріями організаційної ефективності, організаційної спроможності та загального фінансового стану. Основою такого рейтингу стала фінансова інформація з податкових декларацій та інших форм аналізу фінансової діяльності понад трьох тисяч благодійних організацій у семи напрямках: ефективність залучення коштів, витрати на фандрейзинг, програмні витрати, адміністративні витрати, зростання первинних надходжень, зростання програмних витрат та коефіцієнт оборотного капіталу [20, с. 135]. За результатами такої оцінки автори дослідження доходять висновку, що благодійні організації все більше набувають рис прибуткових підприємств у своєму прагненні подолати конкурентний тиск та скорочення фінансування. Це може мати непередбачувані наслідки. Наприклад, найбільш успішні благодійні організації не обов'язково є тими, що мають найбільший потенціал для суспільного блага. Наразі не існує механізму, який би дозволяв оцінити соціальну цінність благодійних організацій, у той час як така оцінка має важливі етичні та політичні наслідки, особливо з огляду на рівень підтримки благодійних організацій з боку держави та фондів [20, с. 130].

Четвертий підхід розглядає благодійну пожертву як схожу на купівлю дію, де витрати й винагороди урівноважуються навіть тоді, коли зовнішні винагороди неможливі (наприклад, зменшення оподаткування, визнання, підтримка статусу тощо). Відповідно до цих підходів радість від давання є винагородою сама по собі, інакше кажучи, люди досягають внутрішньої винагороди – задоволення, щастя, моральної сатисфакції – від акту благодійної допомоги [2, с. 288].

Що стосується першого підходу, то констатування активності світових та національних еліт у спробах збільшити рівень своєї влади (капіталу) за допомогою використання благодійних організацій є описаною багатьма авторами тенденцією. Разом з тим складно уявити методологію оцінювання такого використання – як

з огляду на розмитість категорії «еліта», так і закритість відповідних відомостей та даних. Невимірними уявляються також позиції у межах другого підходу, наповнені оцінками категоріями на кшталт «безкорисливе сприяння», «підтримання загальнолюдських цінностей», «суспільно корисні справи». Враховуючи, що моральні критерії мають надзвичайно широкий діапазон представленості в різних соціальних групах, в різних регіональних, релігійних та етнічних спільнотах, знаходження однакового для всіх розуміння суспільно корисної справи є досить складним (як приклад, можна навести благодійну допомогу для здійснення заходів в сфері захисту прав ЛГБТ, що схвально оцінюється в одних спільнотах і викликає виражено негативну реакцію в інших). Безкорисливість благодійної діяльності також не є константою – адже, відповідно до ч.3 ст.16 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» розмір адміністративних витрат благодійної організації не може перевищувати 20 відсотків доходу цієї організації у поточному році [21], тобто з кожної тисячі залучених коштів 200 гривень може йти на утримання самої благодійної організації, що може включати заробітну плату її співробітників, виступаючи матеріальним джерелом їхнього існування. Тому термін «безкорисливий», з огляду на його оцінний характер, на нашу думку, некоректно застосовувати для визначення соціального призначення і цілей благодійних організацій. Більш того, якщо така організація виконує соціально значущі цілі, додержується правових приписів, звітує відповідно до законодавства про свою діяльність, то достатнє матеріальне забезпечення її керівництва та персоналу виступає запорукою тривалості та надійності її діяльності. Додамо також, що деякі благодійні організації намагаються зменшувати адміністративні витрати: так, благодійний фонд «Рідні» у своєму звіті за 2023 рік задекларував лише 12% адміністративних витрат у структурі видатків, що склало 5 394 931 грн [22], однак більшість благодійних організацій правовий припис про регулярне оприлюднення звітності на своєму веб-сайті не виконує. Четвертий підхід ставить благодійну активність у залежність від великої кількості особистісних факторів, частина з яких носить тимчасовий характер. Це жодним чином не знецінює самого підходу, разом з тим дослідження у межах методології правової науки, на нашу думку, мають обирати за предмет наукових розвідок більш стабільні у часі та вимірні категорії.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Концептуальні підходи до соціального призначення благодійних та волонтерських організацій значною мірою відображають особливості наукового світогляду дослідників, а також їх відношення до клерикальних або ліберальних цінностей. Це має своїми наслідками широке різноманіття розуміння соціальної природи благодійної та волонтерської діяльності.

Узагальнення поглядів вчених на соціальне призначення благодійних та волонтерських організацій дає змогу виокремити наступні концептуальні підходи: 1) кратологічний (від давньогрецького Κράτος: влада, панування, могутність), представники якого вважають благодійну діяльність одним із способів політичних та економічних еліт зміцнити свою владу та/або прибутки, змінюючи суспільні відносини, загальносоціальні, електоральні та споживацькі настрої шляхом надання певних благ визначеній категорії осіб; 2) ідеалістичний, у межах якого особи, які здійснюють благодійну та волонтерську діяльність, розглядаються, без врахування їх індивідуальних особливостей та мотивацій, як

альтруїстичні, гуманістичні та самовіддані особистості, сенс життя яких полягає у безкорисливому служінні нужденним; 3) технологічний, прихильники якого вважають, що вимірювання соціальної корисності науковими методами у даний час неможливо, однак достовірне уявлення про спрямованість діяльності благодійних організацій можна скласти на підставі аналізу фінансових та організаційних показників їх роботи; 4) врівноважуючий, у межах якого особистість досягає позитивного емоційного стану шляхом реалізації своєї благодійної активності (в сучасних умовах правового режиму воєнного стану одним із проявів цього підходу є використання під час публічних зборів благодійних організацій конструкція «боїшся – донат!»).

На нашу думку, найбільш перспективним для достовірного оцінювання соціальної ролі благодійних організацій є технологічний підхід, позбавлений необхідності оперувати невимірними категоріями на кшталт «загальне благо», «щастя», «загальнолюдські цінності» тощо, що можуть мати діаметрально протилежне розуміння в різних соціальних групах. Визначення місця та ролі благодійних та волонтерських організацій у вирішенні тих складних завдань, що постали нині перед українською державою та суспільством, має, на наш погляд, з'ясуватися на підставі аналізу структурованої інформації фінансового, організаційного та правового характеру, що надасть висновкам таких досліджень обґрунтованості та надійності.

Список використаних джерел

1. Гладченко С.В. Історичні передумови благодійної діяльності релігійних організацій та церкви в Україні. *Гілея*. 2015. № 95. С. 51–54.
2. Чолій С. Волонтерство та благодійність як види просоціальної економічної активності. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2021. Випуск 9. С. 284–290.
3. Попова С. М., Павліченко Я. Р. Роль благодійних організацій та громадських об'єднань у наданні допомоги українцям під час війни. *Проблеми сучасної поліцейстики*: тези доп. III наук.-практ. конф.(м. Вінниця, 11 трав. 2023 р.). Вінниця, 2023. С. 69–72.
4. Розвиток благодійництва в сучасній Україні. Аналітична записка. Київ: НІСД, 2013. URL: <https://niss.gov.ua>
5. Діяльність українських благодійних організацій. Дослідження Corestone Group та Gfk Ukraine, 2019. URL: https://zagoriy.foundation/wp-content/uploads/2019/11/charity_funds_report.pdf
6. Задорожня Л., Маркунц Ю. Податкове стимулювання благодійності в Україні. Київ: Вокс, 2023. URL: <https://voxukraine.org/podatkovye-stymulyvannya-blagodijnosti-v-ukrayini>
7. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади. Довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів (січень 2024 р.). URL: <https://razumkov.org.ua>
8. Тарасовський Ю. Як донатять українці. З початку року три найбільші фонди зібрали 12,5 млрд грн. URL: <https://forbes.ua/news/yak-donatyat-ukraintsi-z-pochatku-roku-tri-naybilshi-fondi-zibrali-125-mlrd-grn-26102023-16903>
9. World Giving Index 2023. URL: https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-research/wgi_report_2023_final.pdf?sfvrsn=402a5447_2
10. CAF World Giving Index 10th Edition, 2019. URL: <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2019-publications/caf-world-giving-index-10th-edition>
11. Human Development Report 2020 The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene. URL: <https://web.archive.org/web/20210130023305/http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020.pdf>
12. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
13. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
14. Жмай О. Благодійність як засіб створення суспільного блага в контексті вирішення соціальних проблем. *Людина має право: соціально-гуманітарний дискурс у контексті реформаційних процесів в Україні*: матеріали круглого столу (м. Одеса, 19 лист. 2020 р.). Одеса, 2020. С.45–48.
15. Horvath A., Powell W.W. Contributory or disruptive: Do new forms of philanthropy erode democracy? In Reich, R., Cordelli, C. and Bernholz, L. (eds), *Philanthropy in Democratic Societies: History, Institutions, Values*. Chicago, IL: University of Chicago Press, 2016. P. 87–122.
16. Reich R. On the role of foundations in democracies. In Reich, R., Cordelli, C. and Bernholz, L. (eds), *Philanthropy in Democratic Societies: History, Institutions, Values*. Chicago, IL: University of Chicago Press, 2016. P. 64–86.
17. Maclean M., Harvey C., Yang R., Mueller F. Elite philanthropy in the United States and United Kingdom in the new age of inequalities. *International Journal of Management Reviews*. 2021. Volume 23, Issue 3, p. 330-352. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/ijmr.12247>
18. Сербин Р. А. Благодійництво в Україні: доктринальне адміністративно-правове дослідження: монографія. Київ: НАВС, 2016. 428 с.
19. Закалик Г. М., Коропатов О. М., Шувар Н. М. Волонтерська діяльність в Україні: історія, сьогодення та євроінтеграція. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч. 1. С.104-109.
20. Polonsky M.J., Grau S. L. Evaluating the Social Value of Charitable Organizations: A Conceptual Foundation. *Journal of Macromarketing*. 2008. № 28(2): P. 130-140.
21. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5 липня 2012 року № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>
22. Благодійний фонд «Рідні». Звітність. Звіт за 2023 рік. URL: <https://ridni.org.ua/report>

References

1. Hladchenko, S.V. (2015). Istorychni peredumovy blahodiinoi diialnosti relihiinykh orhanizatsii ta tserkvy v Ukraini [Historical background of charitable activities of religious organizations and the church in Ukraine]. *Hileia*. 2015, 95, 51–54 [in Ukrainian].
2. Cholii, S. (2021). Volonterstvo ta blahodiinist yak vydy prosotsialnoi ekonomichnoi aktyvnosti [Volunteering and charity as types of prosocial economic activity]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia psykholohichni nauky*. Vypusk 9, 284–290 [in Ukrainian].
3. Popova, S. M., & Pavlichenko, Ya. R. (2023). Rol blahodiinykh orhanizatsii ta hromadskykh obiednan u nadanni dopomohy ukraintsiam pid chas viiny [The role of charitable organizations and public associations in providing assistance to Ukrainians during the war]. *Problemy suchasnoi politseistyky: tezy dop. III nauk.-prakt. konf.(m. Vinnytsia, 11 trav. 2023 r.)*. Vinnytsia, 69–72 [in Ukrainian].
4. Rozvytok blahodiinytstva v suchasni Ukraini. Analychna zapyska [The development of charity in modern Ukraine. Analytical note]. (2013)/ Kyiv: NISD/ Retrieved from: <https://niss.gov.ua> [in Ukrainian].
5. Diialnist ukrainskykh blahodiinykh orhanizatsii. Doslidzhennia Corestone Group ta Gfk Ukraine. [Activities of Ukrainian charitable organizations. Research by Corestone Group and Gfk Ukraine] (2019). Retrieved from: https://zagoriy.foundation/wp-content/uploads/2019/11/charity_funds_report.pdf [in Ukrainian].
6. Zadorozhnia, L., & Markuts, Yu. (2023). Podatkove stymuliuvannia blahodiinosti v Ukraini [Tax incentives for charity in Ukraine]. Kyiv: Voks. Retrieved from: <https://voxukraine.org/podatkove-stymulyuvannya-blagodijnosti-v-ukrayini> [in Ukrainian].
7. Otsinka hromadianamy situatsii v kraini ta dii vlady. Dovira do sotsialnykh instytutiv, politykiv, posadovtsiv ta hromadskykh diiachiv (sichen 2024 r.). [Citizens' assessment of the situation in the country and the actions of the authorities. Trust in social institutions, politicians, officials and public figures (January 2024)]. Retrieved from: <https://razumkov.org.ua> [in Ukrainian].
8. Tarasovskyi, Yu. Yak donatiat ukraintsi. Z pochatku roku try naibilshi fondy zibraly 12,5 mlrd hrn. [How Ukrainians donate. Since the beginning of the year, the three largest funds have raised UAH 12.5 billion]. Retrieved from: <https://forbes.ua/news/yak-donatyat-ukraintsi-z-pochatku-roku-tri-naybilshi-fondi-zibrali-125-mlrd-grn-26102023-16903> [in Ukrainian].
9. World Giving Index 2023. Retrieved from: https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-research/wgi_report_2023_final.pdf?sfvrsn=402a5447_2 [in English].
10. CAF World Giving Index 10th Edition, 2019. Retrieved from: <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2019-publications/caf-world-giving-index-10th-edition> [in English].
11. Human Development Report 2020 The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene. Retrieved from: <https://web.archive.org/web/20210130023305/http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020.pdf> [in English].
12. Pro volontersku diialnist [On volunteer activity]: Zakon Ukrainy vid 19 kvitnia 2011 roku № 3236-VI. (2011). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> [in Ukrainian].
13. Podatkovi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
14. Zhmai, O. (2020). Blahodiinist yak zasib stvorennia suspilnoho blaha v konteksti vyrishennia sotsialnykh problem [Charity as a means of creating public good in the context of solving social problems]. *Liudyna maie pravo: sotsialno-humanitarnyi dyskurs u konteksti reformsiinykh protsesiv v Ukraini: materialy kruhloho stolu* (m. Odesa, 19 lyst. 2020 r.). Odesa, 45–48 [in Ukrainian].
15. Horvath, A., & Powell, W.W. (2016). Contributory or disruptive: Do new forms of philanthropy erode democracy? In Reich, R., Cordelli, C. and Bernholz, L. (eds), *Philanthropy in Democratic Societies: History, Institutions, Values*. Chicago, 87–122 [in English].
16. Reich, R. (2016). On the role of foundations in democracies. In Reich, R., Cordelli, C. and Bernholz, L. (eds), *Philanthropy in Democratic Societies: History, Institutions, Values*. Chicago, 64–86 [in English].
17. Maclean, M., Harvey, C., Yang R., & Mueller, F. (2021). Elite philanthropy in the United States and United Kingdom in the new age of inequalities. *International Journal of Management Reviews*, 23, 3. 330–352 [in English].
18. Serbyn, R.A. (2016). Blahodiinytstvo v Ukraini: doktrynalne administratyvno-pravove doslidzhennia [Charity in Ukraine: a doctrinal administrative and legal study]: monohrafiia. Kyiv: NAVS [in Ukrainian].
19. Zakalyk, H.M., Koropatov, O.M., & Shuvar, N.M. (2022). Volonterska diialnist v Ukraini: istoriia, sohodennia ta yevrointehratsiia. [Volunteer activity in Ukraine: history, present and European integration]. *Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys*. № 4, Ch. 1, 104–109 [in Ukrainian].
20. Polonsky, M.J., & Grau, S.L. (2008). Evaluating the Social Value of Charitable Organizations: A Conceptual Foundation. *Journal of Macromarketing*, 28(2). 130–140 [in English].
21. Pro blahodiinu diialnist ta blahodiini orhanizatsii [On Charitable Activities and Charitable Organizations]: Zakon Ukrainy vid 5 lypnia 2012 roku № 5073-VI. (2012). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> [in Ukrainian].
22. Blahodiinyi fond «Ridni». Zvitnist. Zvit za 2023 rik. [Charitable Foundation "Ridni". Reporting. Report for 2023]. (2023). Retrieved from: <https://ridni.org.ua/report> [in Ukrainian].

Shopina Iryna,

Doctor of Science in Law, Professor,
Professor at the Department of Administrative and Legal Disciplines
Institute of Law

(Lviv State University of Internal Affairs, Lviv)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3334-7548>

**CONCEPTUAL APPROACHES TO THE SOCIAL PURPOSE OF CHARITABLE
AND VOLUNTEER ACTIVITIES**

The article analyzes the conceptual approaches to the social purpose of charitable and voluntary organizations and determines that they largely reflect the peculiarities of the researchers' scientific outlook, as well as their attitude to clerical or liberal values. Generalizing the views of scholars on the social purpose of charitable and volunteer organizations allows us to distinguish the following conceptual approaches: 1) kratological (from the ancient Greek Κράτος: power, dominance, might), whose representatives consider charitable activities to be one of the ways for political and economic elites to strengthen their power and/or profits by changing social relations, general social, electoral and consumer sentiments by providing certain benefits to a certain category of people; 2) idealistic, in which persons engaged in charitable and volunteer activities are considered, without taking into account their individual characteristics and motivations, as altruistic, humanistic and selfless individuals whose meaning of life is selfless service to the needy; 3) technological, whose supporters believe that it is currently impossible to measure social utility by scientific methods, but a reliable picture of the focus of charitable organizations can be drawn up based on the analysis of financial and organizational indicators of their work; 4) balancing, within which a person achieves a positive emotional state through the implementation of his or her charitable activity.

The article shows that the most promising for a reliable assessment of the social role of charitable organizations is a technological approach, which does not require the use of immeasurable categories such as "common good", "happiness", "universal human values", etc., which may have a diametrically opposite understanding in different social groups. In our opinion, determining the place and role of charitable and volunteer organizations in solving the complex tasks currently facing the Ukrainian State and society should be based on the analysis of structured information of a financial, organizational and legal nature, which will make the conclusions of such studies valid and reliable.

Key words: *charitable activity, volunteer activity, charitable organizations, volunteer organizations, charitable donations, social security.*